

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่อไปนี้

1. หลักสูตรและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพของบุคคลที่มีความพิการ
3. การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน
4. การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร

หลักสูตรและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ความหมายของความบกพร่องทางสติปัญญา

ความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง ความจำกัดที่เกิดขึ้นเป็นหลัก ซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานในขณะนั้นและมีลักษณะอาการ เช่น ความสามารถทางสติปัญญาค่ำกว่าปกติอย่างเห็นได้ชัดเจน ปรากฏร่วมกับความจำกัดทางทักษะการปรับตัวที่เกี่ยวข้องอีกอย่างน้อย 2 ทักษะคือ ทักษะการสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตในบ้าน และทักษะทางสังคม การใช้ประโยชน์จากชุมชน การบังคับควบคุมตนเอง สุขอนามัยและความปลอดภัย การเรียนวิชาการเพื่อชีวิตประจำวัน การใช้เวลาว่างและการทำงาน ทั้งนี้ อาการบกพร่องทางสติปัญญาจะเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี (American Association on Mental Retardation, 1992/2537) นอกจากนั้นวารี ธีระจิตร (2537, หน้า 111) และ วัฒนภูมิ คมกฤส (2540, หน้า 1) ก็ได้ให้ความหมายในทำนองเดียวกันว่า ระดับสติปัญญาที่ด้อยหรือต่ำกว่าปกติเนื่องจากพัฒนาการของสมองหรือจิตใจหยุดชะงัก เจริญเติบโตไม่เต็มที่ ทำให้มีความสามารถจำกัดในการเรียน ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและมีการเจริญเติบโตไม่สมวัย

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีสภาพภาวะความต้องการพิเศษและความสามารถแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ดังนั้นระบบการศึกษาจึงแบ่งระดับภาวะบกพร่องทางการสติปัญญาไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้ (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538, หน้า 3)

1. ระดับที่เรียนได้ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเล็กน้อยมีพัฒนาการด้านการฟัง พูด และเขียนล่าช้า มีความสามารถในการทำงานเชิงปฏิบัติการมากกว่าด้านวิชาการ สามารถเรียนร่วมชั้นเรียนปกติได้ถ้ามีรูปแบบการช่วยเหลือที่เหมาะสม

2. ระดับที่ฝึกได้ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาปานกลางถึงรุนแรง มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้จำกัดอยู่เฉพาะพื้นฐานที่จำเป็นในการฟัง พูด อ่าน เขียน และนับจำนวนเท่านั้น จำเป็นต้องเรียนในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติหรือโรงเรียนศึกษาพิเศษ

3. ระดับที่ไม่สามารถเรียนหรือฝึกได้ หมายถึง นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รุนแรงมาก ช่วยเหลือตัวเองได้น้อยมากหรือไม่ได้เลย ต้องอยู่ในความดูแลของบุคลากรทางการแพทย์ และต้องมีคนคอยดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือในสถาบันเฉพาะเท่านั้น

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนต่างมีความต้องการพิเศษที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับนักเรียนที่เป็นเด็กปกติ หรือเด็กปัญญาเลิศ ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรคำนึงถึงความต้องการพิเศษที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ความสามารถ ศักยภาพ ความต้องการพัฒนาตนเอง ไปในทิศทางที่พึงาม รวมทั้งการสนับสนุนช่วยเหลือที่ถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละบุคคล (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538, หน้า 1) สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ (Humanistic Education) ตามความคิดของ Saylor, Alexander and Lewis (1981, p. 250) จัดการศึกษาโดยยอมรับความต้องการและจุดมุ่งหมายของนักเรียน รวมทั้งเป็นการพัฒนาประสบการณ์และโปรแกรมโดยยึดศักยภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งการจัดการศึกษาพิเศษเป็นการจัดการศึกษาประเภทหนึ่งที่สามารถตอบสนองนักเรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาพิเศษ โดยทั่วไปตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อและหลักปรัชญา ดังต่อไปนี้ (วาริ ธีระจิตร, 2537, หน้า 10-11)

1. ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติ เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้วก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนในโปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ

2. เด็กพิเศษควรได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัด การฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้านโดยเร็วที่สุดในทันทีที่ทราบว่าเด็กมีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนต่อไปและมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสูงสุด

3. การจัดการศึกษาพิเศษควรคำนึงถึงการอยู่ร่วมสังคมกับคนปกติอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนเด็กเหล่านี้จึงควรให้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เด็กพิเศษผู้นั้นมีสภาพความพิการหรือความบกพร่องในขั้นรุนแรงจนไม่อาจเรียนร่วมได้ อย่างไรก็ตามควรให้เด็กพิเศษได้สัมผัสกับสังคมคนปกติ

4. การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเสียเปรียบของเด็กพิเศษแต่ละประเภท โดยใช้แนวการศึกษาของเด็กปกติ

5. การศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดทุกด้าน ควรจัดเป็นโปรแกรมให้เป็นรายบุคคล ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่าง อาจจัดเป็นกลุ่มเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง หรือมีความต้องการคล้ายคลึงกัน และอยู่ในระดับความสามารถที่ใกล้เคียงกัน

6. การจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็กและให้เด็กได้มีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะคำนึงถึงความพิการ หรือความบกพร่อง เพื่อให้เด็กมีความมั่นใจว่าแม้ตนจะมีความบกพร่อง แต่ก็ยังมีความสามารถบางอย่างเท่ากับหรือดีกว่าคนปกติ ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

7. การศึกษาพิเศษควรมุ่งให้เด็กมีความเข้าใจ ยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่น และมุ่งให้ช่วยตนเองได้ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8. การศึกษาพิเศษ ควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เกิดเรื่อยไป ขาดตอนไม่ได้และควรเน้นถึงเรื่องอาชีพด้วย

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาพิเศษดังกล่าวเป็นแนวคิดเดียวกันกับการสรุปจากรายงานการสัมมนา เรื่อง วิสัยทัศน์ทางการศึกษาสำหรับคนพิการในยุคโลกาภิวัตน์ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2538 ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติ กรุงเทพฯ สรุปได้ว่าคนพิการจะต้องได้รับการทางการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษา การศึกษาสำหรับคนพิการควรเป็นการศึกษาที่สนองตอบต่อสภาพความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดการศึกษาให้ตรงตามความถนัดของแต่ละบุคคล ให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อกระบวนการเรียนการสอน มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การศึกษาสำหรับคนพิการควรตั้งอยู่บนความเชื่อที่มีความชัดเจนว่าคนพิการมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง และทำประโยชน์ต่อสังคมเช่นเดียวกับคนปกติ และเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้ (คารณี อุทัยรัตนกิจ, 2538, หน้า 10)

หลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

หลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น เป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ได้แตกต่างจากนักเรียนปกติ นั่นคือเป็นการจัดการศึกษาโดยมุ่งหวัง ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะนิสัย โดยมีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อ่านออก เขียนได้ ตลอดจนสามารถดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น ไม่สามารถเรียนวิชาการต่าง ๆ ได้เท่าเทียมกับนักเรียนปกติ จึงจำเป็นที่ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจนักเรียนและจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้องเหมาะสมโดยปรับหลักสูตรจากนักเรียนปกติทั่ว ๆ ไป ให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการพิเศษของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538, หน้า 13) นักเรียนที่มีความบกพร่องน้อยสามารถเรียนหลักสูตรเดียวกับเด็กปกติได้ หากมีความบกพร่องมากขึ้นจะมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของนักเรียน ส่วนนักเรียนที่มีความบกพร่องในระดับรุนแรงนั้น ไม่สามารถเรียนหลักสูตรเดียวกับเด็กปกติได้ หรือแม้แต่ปรับปรุงแล้วยังไม่สามารถนำมาใช้ได้ ทางโรงเรียนจึงจำเป็นต้องกำหนดหลักสูตรขึ้นมาเองให้สอดคล้องกับเด็กแต่ละคน (ผดุง อารยะวิญญู, 2541, หน้า 23-24)

ในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องจัดปัจจัยให้เอื้อต่อสภาพความบกพร่อง ความต้องการจำเป็นของนักเรียนและข้อจำกัดที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยส่งเสริมให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดสถานการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะกับนักเรียนแต่ละคน (พิบูล เลี้ยวสิริพงศ์, 2541, หน้า 4) ซึ่งเป็นไปในแนวเดียวกันกับ ศรีสมร ทินานนท์ (2536, หน้า 121) ที่กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมทุกอย่างของคนเราได้รับผลกระทบจากสภาพสถานการณ์ ในฐานะของครูจำเป็นที่จะต้องรับรู้ว่าคุณภาพสถานการณ์ใดอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียนและควรพยายามสร้างสภาพสถานการณ์ที่น่าพึงพอใจมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด ดังนั้น การจัดหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ว่าระดับใดก็ตามเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต้องยึดนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ คือ จัดหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะตัวโดยให้สอดคล้องกับสภาพชุมชนหรือสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่ (พิจิตร จารูเณตร, 2534, หน้า 58) และนอกจากนั้น ผดุง อารยะวิญญู (2539, หน้า 47, 64) ได้สรุปว่า หลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่เรียนหนังสือได้ ควรเน้นการพัฒนาทักษะเบื้องต้น ทักษะทางสังคม ทักษะในการช่วยตนเองและความพร้อมในด้านการฝึกอาชีพ กิจกรรม

ในการฝึกควรแบ่งออกเป็นหลายระดับ ได้แก่ ระดับการเตรียมความพร้อม ระดับการพัฒนาความพร้อม ระดับการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ และระดับการฝึกทักษะเพื่อให้มีความชำนาญ การจัดหลักสูตรต้องจัดตามลำดับจากง่ายไปหายาก สำหรับเนื้อหาของหลักสูตรนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ฝึกได้ควรครอบคลุมหัวข้อต่อไปนี้

1. การช่วยตัวเอง
2. การสื่อความหมายกับผู้อื่น
3. การใช้วัยยะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
4. ทักษะที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน
5. พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็น
6. ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น
7. ความรู้พื้นฐานในด้านการงานและอาชีพ

ศรีสมร ทินานนท์ (2535, หน้า 84-88) ได้เสนอแนวทางพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่า จะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 7 ประการ ต่อไปนี้

1. เป็นหลักสูตรรายบุคคล (Individualized) การจัดเนื้อหาและวิธีสอนจะต้องสนองความต้องการจำเป็นของนักเรียนแต่ละคน
2. เป็นหลักสูตรที่อาศัยข้อมูลอิงเกณฑ์ (Criterion – Referenced) หรือมาจากการประเมินรายละเอียด (Assessment – Oriented) ทำให้ครูทราบระดับความสามารถหรือจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน
3. เป็นหลักสูตรที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันหรือนำไปใช้ได้ทันที (Functional) ซึ่งจะเป็นทักษะต่าง ๆ ที่มักจะใช้ได้ในชีวิตความเป็นอยู่ตามปกติที่บ้าน ในการประกอบอาชีพและในสภาพแวดล้อมของชุมชน
4. เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับอายุจริง (Chronological – Age – Appropriate) ซึ่งจะทำให้ลดความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากับเพื่อนนักเรียนปกติในวัยเดียวกัน
5. เป็นหลักสูตรที่สอนเจาะจงงานเฉพาะอย่าง (Task – Specific) กิจกรรมที่ครูควรเลือกจัดและสอนให้แก่ นักเรียนไม่ควรครอบคลุมทักษะทั่วไปหรือกว้างเกินไป
6. เป็นหลักสูตรที่อาศัยทรัพยากรตามธรรมชาติ (Natural) เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำทักษะที่ฝึกแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื่องจากนักเรียนมีปัญหาการเรียนรู้ล่าช้าและมีอุปสรรคในการนำทักษะที่เรียนรู้แล้วไปปฏิบัติในสถานการณ์ที่พบใหม่

7. เป็นหลักสูตรที่ตรงตามความต้องการของท้องถิ่น (Ecological Validity) ซึ่งควรมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (Target Behaviors) ซึ่งนักเรียนจะนำไปใช้ได้ในสภาพปกติ คือ เน้นจุดมุ่งหมายในการสอนเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติได้มากกว่าเลือกงานที่ครูผู้สอนถนัด นอกจากนั้นนักเรียนควรได้รับการฝึกในสภาพหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นธรรมชาติมากกว่าในสถานศึกษาที่มีความจำกัด

นอกจากนั้น ขวลา เขียรธนู และบุตรี กิติคุณ (2533, หน้า 46-47 อ้างใน วัฒนา กอบพิงตน, 2541, หน้า 20-21) ได้กล่าวถึงแนวความคิดของ Meredith Martin แห่งมหาวิทยาลัยแมคไควรี รัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย ว่าหลักสูตรที่ควรพิจารณาใช้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องประกอบด้วยความเข้าใจพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. นักเรียนทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงขอบข่ายหรือระดับของความพิการ
2. นักเรียนมีความต้องการเฉพาะตัวที่จะต้องทำให้สำเร็จจึงควรจัดหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล
3. จัดโปรแกรมการสอนเพื่อเตรียมนักเรียนให้ดำเนินชีวิตนอกโรงเรียน คือ ชุมชนของตนเอง การศึกษาเป็นการเตรียมนักเรียนตลอดชีวิต
4. สนับสนุนนักเรียนทุกคนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างแม้ว่าบางกิจกรรมจะร่วมได้เพียงบางส่วนก็ตาม
5. เลือกกิจกรรมและสื่อการสอนโดยคำนึงถึงวัยของนักเรียนเสมอ

ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไม่ว่าระดับใดก็ตาม จำเป็นที่จะต้องจัดหลักสูตรเฉพาะ โดยใช้เทคนิคและวิธีสอนที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจและเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ได้

แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การพัฒนาการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้ให้นักเรียนได้พัฒนาตนเอง และบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ควรได้มีแนวทางในการบริหารหลักสูตร และจัดการเรียนการสอน ดังที่ พิจิตร จารุเนตร (2534, หน้า 111) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารและการจัดโรงเรียนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะมีระบบการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ซึ่งโรงเรียนควรจัดตามลำดับขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การประเมินนักเรียนเพื่อดูพื้นฐาน การวางแผนการสอน ดำเนินการสอนและการประเมินผล

เช่นเดียวกับ Jeffree (1986, p. 54) ที่ได้เสนอแนวทางในการช่วยให้ครูจัดโปรแกรมการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างเป็นระบบ โดยการใช้ผลการสังเกตและการประเมิน นักเรียนมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการใช้การประเมินผลการเรียนมาปรับปรุง เพื่อให้ครู สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง

นอกจากนั้นศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ (2538, หน้า 14) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะ การดำเนินการเรียนการสอนไว้ดังนี้คือ

1. จัดเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม
2. มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันและนำไปใช้ได้
3. มีความสอดคล้องกับความต้องการพิเศษของนักเรียน
4. เจาะจงงานเฉพาะอย่าง เฉพาะบุคคลให้เหมาะสมกับสังคมและชุมชน
5. อาศัยแหล่งทรัพยากรในชุมชนช่วยพัฒนาการเรียนการสอน
6. มุ่งฟื้นฟูสมรรถภาพด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้ นักเรียนสามารถ

ใช้ศักยภาพของตนเองให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บัวแก้ว บัวเย็น (2539, หน้า 13) ได้สรุปถึงหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่าควรเน้น การพัฒนาทักษะเบื้องต้น ทักษะทางสังคม ทักษะในการช่วยตนเองและความพร้อมในด้านการฝึกอาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจัดตามลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก มีสื่อการสอนมากกว่าปกติ การสอน ต้องทำซ้ำ ๆ เป็นประจำ มีการยืดหยุ่น มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ มีการใช้แรงเสริม แรงจูงใจและ ใช้เวลาในการสอนครั้งละไม่เกิน 15-20 นาที และพิบูล เลียวศิริพงศ์ (2533, หน้า 97) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างชุดการสอนแบบบูรณาการวิชาภาษาไทย สำหรับเด็กปัญญาอ่อนระดับพอเรียนได้ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 1 พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การให้ความอบอุ่น การยอมรับความคิด ความสามารถของนักเรียนอย่างจริงใจช่วยให้นักเรียนไว้วางใจยอมรับกฎเกณฑ์และ เงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้ ประภัสสร ปรีเอี่ยม (2539, หน้า 61) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในงานวิจัย เรื่อง การศึกษาประสิทธิภาพของ แบบฝึกการช่วยเหลือตนเอง ด้านการแต่งกายเป็นรายบุคคล โดยใช้หลักการวิเคราะห์งานของเด็กกลุ่ม อาการดาวน์ ว่าการสอนกิจกรรมใด ๆ ให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องอาศัยปัจจัย ความพร้อมในการฝึกหลายด้าน ควรเลือกทักษะที่จะฝึกให้เหมาะสม ครูและนักเรียนจะต้องมีความพร้อม

วิธีการฝึก สถานที่ เวลา จะมีส่วนช่วยให้การฝึกบรรลุเป้าหมาย สำหรับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนเพื่อกระตุ้นการรับรู้ของนักเรียนนั้น มยุรี เพชรอักษร, สร้อยสุตา วิทยากร และพิจิตร จารูเนตร (2534, หน้า บทคัดย่อ) ได้เสนอแนะไว้ในงานวิจัยเรื่อง การรับรู้ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่า การกระตุ้นพัฒนาการนักเรียนเริ่มจากให้นักเรียนรับรู้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เพื่อเสริมสร้างคุณค่าและความมั่นใจให้นักเรียนซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถรับรู้สภาพแวดล้อม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ นอกจากนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ควรสอนด้วยการพูดซ้ำ ใช้สื่อการสอนที่เป็นรูปธรรม และการวิเคราะห์งาน (Task Analysis)

ในการวัดและประเมินผลสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเน้นการวัดและประเมินความก้าวหน้าของนักเรียนตามเป้าหมายของหลักสูตร การประเมินผลจะต้องตรงตาม จุดประสงค์การเรียนรู้และสอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนการสอน วัดทั้งภาคความรู้ ภาคปฏิบัติ และเจตคติ ใช้เครื่องมือวัดและประเมินที่หลากหลาย เช่น การตรวจผลงาน การซักถาม อภิปราย ใช้แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบทดสอบ และแฟ้มงาน การวัดและการประเมินจะต้องครอบคลุม ทั้ง 3 ลักษณะ (ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, 2538, หน้า 14) ดังนี้

1. ประเมินผลก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ทราบว่าตนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียน เนื้อหาต่อไปหรือไม่เพียงใด
2. ประเมินผลระหว่างเรียน ในลักษณะสอนและสอบเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ นักเรียนได้ทราบพัฒนาการของตน รวมทั้งนำผลมาพัฒนาปรับปรุงตนเอง
3. ประเมินผลหลังเรียนในลักษณะประเมินผลรวมกลางภาคเรียน และปลายภาคเรียน เพื่อ ดูผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมของนักเรียน

การวัดและการประเมินผลที่ดี ครูจะต้องนำผลของการวัดและการประเมินมาวิเคราะห์ ปรับปรุงการเรียนการสอน เมื่อพบว่านักเรียนผู้ใดยังมีความรู้ความสามารถไม่ถึงเกณฑ์ของแต่ละ จุดประสงค์ก็จัดสอนซ่อมเสริม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องและเติมประสบการณ์ให้แก่ นักเรียน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าสู่อาชีพของบุคคลที่มีความพิการ

การเข้าสู่อาชีพของบุคคลที่มีความพิการ มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวผู้พิการเอง ครอบครัวและสังคม โดยจะเห็นได้จากแผนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 ได้กำหนดแนวทางในการจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานให้กับคนพิการครอบคลุม ถึงตัวผู้พิการ ครอบครัวและสังคม เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองและประกอบอาชีพอิสระได้ (สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2539, หน้า 175-180) สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

ในทศวรรษหน้า ที่ได้รับว่า บุคคลที่ควรมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องได้แก่ ผู้ปกครอง ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการรวมทั้งสื่อมวลชน และท้องถิ่น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538, หน้า 76-78)

ผู้พิการจะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจาก ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเจตคติที่ดีต่อคนพิการ และสนับสนุนให้คนพิการฝึกทักษะอาชีพเท่าที่แต่ละบุคคลจะสามารถเรียนรู้ได้ เพื่อให้คนพิการสามารถอยู่ร่วมในชุมชนได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จของการรวมกลุ่มอาชีพคนพิการ บ้านสงแดง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เกิดจากการสนับสนุนของคนในชุมชนเพื่อให้คนพิการได้ฝึกอาชีพและผลิตสินค้าออกจำหน่าย จากผลการดำเนินงานของกลุ่มได้แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาคนพิการ และชี้ให้เห็นว่าคนพิการมีความตระหนัก สำนึกและตื่นตัวในการที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน (ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการบ้านสงแดง, 2541, หน้า 55-58) นอกจากนี้ สุชาดา ศาครเสถียร (2535, หน้า 78-82) ได้วิจัยเรื่อง ความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพของบุคคลปัญญาอ่อนประเภทดาวน์ซินโดรม (Down Syndrome) ในประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประเภทของงาน การประเมินผลงานของนายจ้าง การให้คำแนะนำปรึกษาทางด้านอาชีพ การปฏิบัติภารกิจประจำวัน การเตรียมตัวสำหรับออกไปอยู่ในชุมชน พบว่าบุคคลปัญญาอ่อนประมาณร้อยละ 10 ของประชากรกลุ่มดาวน์ซินโดรม สามารถพัฒนาจนมีระดับทักษะที่จะประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ยังมีประชากรอีกร้อยละ 90 ที่ยังประสบปัญหาในการที่จะประกอบอาชีพในชุมชนได้เอง ดังนั้นจึงควรคำนึงถึงการสนับสนุนให้คนพิการประกอบอาชีพได้ โดยจำเป็นต้องขยายแนวคิดของการประกอบอาชีพโดยพึ่งพาตนเองนี้ออกไปสู่แนวทางการปฏิบัติให้ได้ และต้องมีความพยายามที่จะผลักดันเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนั้น รวยพร ประสารศรี (2535, หน้า 119-123) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของเจ้าของกิจการอุตสาหกรรมในครอบครัวกับการส่งเสริมอาชีพบุคคลปัญญาอ่อน พบว่าเจ้าของกิจการอุตสาหกรรมร้อยละ 70 ยินดีสนับสนุนงานให้ทำ เพื่อเพิ่มรายได้ ที่เหลือร้อยละ 30 ยังไม่สามารถสนับสนุนได้เพราะเป็นงานต้องใช้เครื่องจักร ต้องการฝีมือละเอียด และงานยังมีน้อยรอให้งานขยายมากขึ้นจึงจะสนับสนุนต่อไป สำหรับลักษณะงานที่จะให้ทำพบว่าร้อยละ 59.1 จัดงานประดิษฐ์ด้วยมือให้ทำ เช่น งานทำตุ๊กตา ยัดนุ่น งานถักและงานปักผ้า ร้อยละ 13.6 ในงานชิ้นส่วนของการบรรจุ เช่น คิดป้ายราคา ปับถุง ร้อยละ 13.6 งานเย็บจักร ร้อยละ 9.1 เป็นงานไม้ และร้อยละ 4.5 เป็นงานเซรามิค นอกจากนั้น

นิรมล เย็นสุข (2539, หน้า 69, 86) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการเข้าสู่อาชีพของคนพิการในชุมชนเมือง พบว่า ตัวผู้พิการถือว่าเป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเข้าสู่อาชีพ และนำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบอาชีพแต่เงื่อนไขหรือปัจจัยทางด้านความคาดหวังของสังคมมีอิทธิพลต่อการเข้าสู่อาชีพของคนพิการมากกว่า เพราะว่าคนพิการจำเป็นต้องอยู่ร่วมในสังคมคนปกติ หากคนในสังคมยังมีความคาดหวังต่อคนพิการ มีการกำหนดกรอบและแนวทางพฤติกรรมให้แก่คนพิการ ทำให้คนพิการขาดอิสระทางความคิดในการตัดสินใจดำเนินชีวิต คนพิการก็จะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องกลายเป็นภาระของสังคมตลอดไป

จะเห็นได้ว่า การเข้าสู่อาชีพของบุคคลพิการจะต้องได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลพิการ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้ได้แสดงออกถึงความสามารถและทักษะในการประกอบอาชีพสำหรับเลี้ยงตนเองได้ ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งสนับสนุนและส่งเสริมให้คนพิการสามารถดำรงชีวิต ประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป โดยคนพิการจะได้รับการคุ้มครอง การสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคมและการฝึกอาชีพ ตลอดจนแก้ไขปัญหาและข้ออุปสรรคต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, ม.ป.ป., หน้า 6)

การฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นการปรับสภาพร่างกาย จิตใจหรืออารมณ์ส่วนที่บกพร่องไปให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีขึ้นหรือทดแทนสิ่งที่ขาดไป การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพมักจะอยู่ระหว่าง 17-40 ปี ซึ่งคนที่ได้ผ่านการฟื้นฟูทางอาชีพแล้วจะสามารถประกอบอาชีพได้ 3 ทางเลือก คือ ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นลูกจ้างในสถานประกอบการและทำงานในโรงงานอารัญ (วรรณิ์ นันทรรัตน์, 2536, หน้า 15-18) ทั้งนี้ในการประกอบอาชีพของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องพิจารณาถึงระดับเขาวนปัญญา พฤติกรรมการปรับตัว การฝึกฝน แรงจูงใจของตัวเอง ความเข้าใจและร่วมมือของผู้ปกครอง (ไพลิน คำไพรินทร์, 2537 อ้างใน ทองทวี ธนกาญจน์, 2541, หน้า 21)

จากสภาพความพิการหรือความบกพร่องต่าง ๆ นั้น นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักมีโอกาสน้อยมากในการยอมรับของสังคมจึงทำให้เกิดปัญหาในการประกอบอาชีพ (วันรุณี คมกฤต, 2541, หน้า 72) แต่อย่างไรก็ตามมีรายงานจากผู้จ้างบุคคลปัญญาอ่อนให้เข้าทำงานบ่งบอกให้เห็นว่าประมาณถึงร้อยละ 80 ของบุคคลปัญญาอ่อน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทำงานที่ไม่ต้องใช้

ทักษะหรือใช้ทักษะไม่มากนักได้เป็นอย่างดี บางคนสามารถเลี้ยงตัวเองได้ (ประภคติ พูลพัฒน์, 2539, หน้า 56) ดังนั้นหากนักเรียนได้รับการฝึกฝนทางด้านอาชีพหรือการเตรียมตัวทางด้านอาชีพแล้วจะทำให้
 นักเรียนมีโอกาสรับตัวเข้ากับการทำงานในสภาพจริงได้ การเตรียมนักเรียนที่มีความบกพร่องทาง
 สติปัญญาในระดับกลางถึงมาก จะต้องได้รับการเตรียมทักษะการทำงานตั้งแต่เริ่มเข้าโรงเรียน หลักสูตร
 และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนแต่ละคนจึงต้องเน้นกระบวนการหรือขั้นตอน
 ตลอดจนเน้นความสำคัญในทักษะจำเป็นสำหรับอาชีพต่าง ๆ เงื่อนไขหรือสภาพการทำงาน รวมถึง
 การปลูกฝังนิสัยรักการทำงานและให้มีความสามารถพอเพียงในการทำงาน นักเรียนควรมีโอกาสได้รับ
 ประสบการณ์ตรงจากสภาพการณ์จริงในสถานประกอบการต่าง ๆ รวมทั้งประสบการณ์จำลองใน
 โรงเรียน

การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน

ความหมายและลักษณะสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน

หลักสูตรถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่โรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา
 เพราะหลักสูตรเป็นประมวลกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งโรงเรียนจัดขึ้นโดยมีการวางแผน
 ล่วงหน้าเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการพัฒนาในทุกด้าน รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่
 ต้องการ (พรสุข หุ่นนิรันดร์, 2534, หน้า 9) ส่วนสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์ของการเรียน
 การสอน เนื้อหาสาระที่สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงการใช้สื่อการเรียน การวัดและ
 ประเมินผลการเรียนการสอนด้วย (สัจ จุฑานันท์, 2532, หน้า 27) ดังนั้นในการดำเนินการเกี่ยวกับการ
 การปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนให้มีความเหมาะสมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผน
 อย่างเป็นระบบและรอบคอบจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ดังที่ Oliver (1965, อ้างใน อำนาจ
 จันทน์เป็น, 2532, หน้า 143) ได้กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทั้งหมด
 ที่จะปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร ริเริ่มวางแผนและกระทำโดยบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน ซึ่ง
 ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมในการปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร
 ระดับโรงเรียนนั้น อาจกระทำได้โดยครูบางคนนำเสนอวิธีการสอนแบบใหม่ หรือสื่อการสอนชนิดใหม่
 แก่ชั้นเรียนของตน ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้แตกต่างไปจากวิธีการเดิม หรือการที่ผู้บริหารที่มองการณ์ไกล
 พยายามที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโรงเรียน เช่น การปรับเนื้อหาของหลักสูตรให้ทันสมัย
 การปรับปรุงเทคนิคการสอน และการแก้ไขระบบการบริหาร ฯลฯ ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรระดับ

โรงเรียนควรตั้งอยู่บนรากฐานของแนวความคิดที่ว่า โรงเรียนควรมีส่วนในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น ทรัพยากรและวัตถุประสงค์ของโรงเรียน รวมทั้งความพึงพอใจของนักเรียนทุกระดับ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนจะก่อให้เกิดผลดีด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (อำนาจ จันทน์แป้น, 2532, หน้า 144-145)

1. ครูได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
 2. การพัฒนาหลักสูตรมีขอบข่ายที่กว้างขวาง ครูบางคนอาจมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ในขณะที่ครูบางคนอาจมีส่วนร่วมในการปรับขยายหลักสูตรที่มีอยู่ หรือให้ความสนใจเฉพาะด้านของหลักสูตร เช่น การเตรียมแหล่งวิชาการ เป็นต้น
 3. การพัฒนาหลักสูตรอาจมีความเกี่ยวข้องกับครูบางส่วน of โรงเรียน หรือครูทุกคนในโรงเรียน
 4. ทำให้โรงเรียนเกิดความรับผิดชอบในการตัดสินใจด้านหลักสูตรมากกว่าจะทำหน้าที่ประสานงานกับส่วนกลาง
 5. การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง โดยมีครู นักเรียนและชุมชนร่วมกันดำเนินการ
 6. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทดั้งเดิมของครู
- แนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน

ในการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับขยายหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การสอนจริง ดังนั้นการดำเนินการจึงจำเป็นต้องมีแนวทางหรือขั้นตอนที่เป็นระบบ ดังที่ วิชัย คีตสระ (2535, หน้า 31) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกที่เหมาะสมจนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้ และนอกจากนั้น Nicholls (1972) และ เสริมศรี ไชยสร (2528, หน้า 260) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรในแนวทางเดียวกันว่า เป็นการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดให้นักเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมไปถึงการประเมินเพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน โดยจะพัฒนาในส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์ประกอบของหลักสูตรก็ได้ ทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับระบบการเรียนการสอนตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดหมายปลายทางเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรต่อไป และ Skilbeck (1974, อ้างใน อำนาจ จันทน์แป้น, 2532, หน้า 145-147) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์บทบาทองค์ประกอบของสถานการณ์อันได้แก่

1.1 องค์ประกอบภายนอก ประกอบด้วย

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งความคาดหวังของผู้ปกครอง สถาบันอาชีพ และค่านิยมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก

1.1.2 ข้อกำหนดของระบบการศึกษา เช่น นโยบายการสอบไล่ แรงกดดันจากท้องถิ่น โครงการพัฒนาหลักสูตร การวิจัยทางการศึกษา

1.1.3 การเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาวิชา

1.1.4 ระบบการสนับสนุนครู ได้แก่ สถาบันการฝึกหัดครู สถาบันวิจัย

1.1.5 แหล่งวิทยาการ

1.2 องค์ประกอบภายใน ประกอบด้วย

1.2.1 นักเรียน ได้แก่ ความสามารถ ความสนใจ ความต้องการ

1.2.2 ครู ได้แก่ ค่านิยม เจตคติ ทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ จุดแข็ง จุดด้อยของ
เครื่องมือ

1.2.3 บรรยากาศและโครงสร้างการบริหาร ได้แก่ สมมติฐานทั่วไปและความคาดหวัง รวมทั้งประเพณี การกระจายอำนาจ ความสัมพันธ์ วิธีการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน

1.2.4 วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งอาคารและเครื่องมือต่าง ๆ

1.2.5 ความเข้าใจและความรู้สึกต่อปัญหา

2. การกำหนดเป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายจะต้องครอบคลุมการกระทำของครูและนักเรียน รวมทั้งเป็นเป้าหมายที่บอกประเภทของการเรียนรู้ที่คาดหวัง

เป้าหมายกำหนดขึ้นจากการวิเคราะห์สถานการณ์ ในลักษณะที่สอดคล้องกับสถานการณ์

เป้าหมายแสดงถึงความพึงประสงค์ ค่านิยม และการพิจารณาทิศทางของกิจกรรม

การศึกษา

3. การสร้างโปรแกรม

3.1 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหา โครงสร้าง วิธีการ ขอบข่าย ลำดับขั้นตอน

3.2 วัสดุ เช่น การกำหนดอุปกรณ์การเรียน หน่วยแหล่งวิทยาการ หนังสือเรียน

3.3 ออกแบบการจัดห้องเรียน เช่น ห้องฝึกปฏิบัติการ ห้องประชุมปฏิบัติการ

การศึกษาดูงาน (ฝึกปฏิบัติ)

3.4 การกำหนดบทบาทบุคลากร เช่น เปลี่ยนแปลงหลักสูตร เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง

3.5 กำหนดตารางสอน

4. การสื่อสารและการนำไปใช้

ปัญหาของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนอาจเกิดข้อขัดแย้งระหว่างคนเก่าและคนใหม่ เกิดการต่อต้าน เกิดความสับสน ในการออกแบบจะต้องคาดการณ์ล่วงหน้าในสิ่งเหล่านี้และจะต้องผ่านการทบทวนประสบการณ์ การวิเคราะห์งานวิจัย และทฤษฎีของการเปลี่ยนแปลง

5. การติดตาม นิเทศ และประเมิน

5.1 ออกแบบการติดตามและระบบการสื่อสาร

5.2 จัดเตรียมตารางเวลาการตรวจสอบ

5.3 ปัญหาของการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

5.4 เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นการปรับขยายหลักสูตรก่อนนำไปใช้สอนจริงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนคือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองตลอดจนชุมชนร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร

การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (Integrated Curriculum) หมายถึง ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตร และระบบการประเมินหลักสูตร ทั้งสามระบบนี้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เพื่อให้เกิดภาพรวมที่เป็นเอกภาพของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535, หน้า 5)

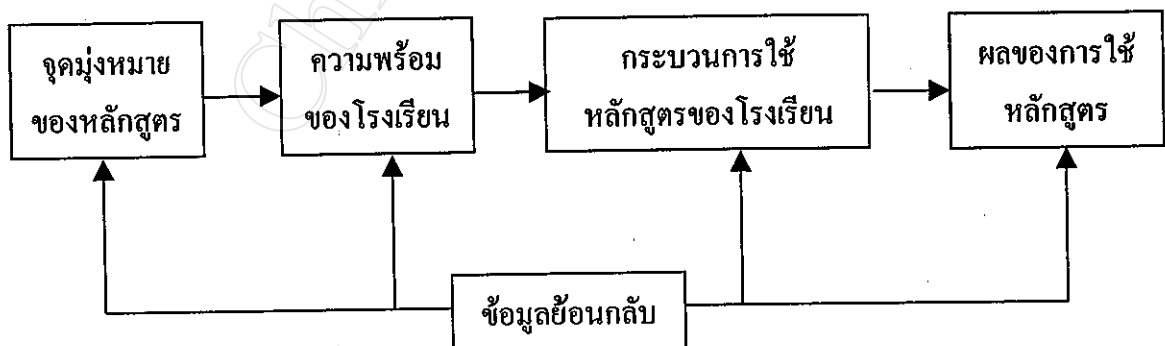
ระบบการร่างหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 5-15) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการร่างหลักสูตรว่า เป็นการเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อต้องการทราบสภาพการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคม และความต้องการทางการศึกษาในอนาคต ซึ่งตรงกับแนวคิดของ อานาจ จันทน์แป้น (2532, หน้า 24) และ ชัยพร วงศ์วรรณ (2538, หน้า 9) ที่ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการศึกษาถึงสภาพแวดล้อม ความต้องการของชุมชนและความต้องการของนักเรียน จากนั้นจึงตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตรโดยนำข้อมูลพื้นฐานหรือการวิเคราะห์สถานการณ์มาประกอบเพื่อสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน รวมทั้งบันทึก พงศธรวัน (2531, หน้า 165), ชาญชัย อาจินสมาจาร (2537, หน้า 41) และกรมวิชาการ (2539, หน้า 26) ยังได้ระบุว่า

หลักสูตรจะต้องสนองความต้องการของนักเรียนโดยยึดเอาสภาพความต้องการและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญสำหรับการเรียนรู้ที่มีความหมาย หลังจากนั้นจึงจัดทำร่างหลักสูตรให้ครบองค์ประกอบและนำหลักสูตรที่ร่างแล้วไปตรวจสอบคุณภาพเพื่อทราบถึงจุดดีและจุดอ่อนของหลักสูตรรวมถึงการปรับปรุงแก้ไขก่อนการนำหลักสูตรไปใช้จริง (สัจ จุฑานันท์, 2527, หน้า 244) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Tyler (1975, p. 123) ที่ได้กล่าวถึงการร่างหลักสูตรว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ในขณะที่เนื้อหาสาระและกระบวนการได้รับการพัฒนาจะต้องมีการทดลองนำไปใช้ เพื่อระบุจุดอ่อนต่าง ๆ และเสนอแนะแนวทางปรับปรุง ต่อจากนั้นจะมีการร่างขึ้นมาใหม่เป็นวัฏจักรต่อเนื่องไป

ระบบการใช้หลักสูตร

ระบบการใช้หลักสูตรเป็นการดำเนินการจัดประสบการณ์ตามแผนที่วางไว้ โดยอาศัยทักษะการดำเนินการและความสามารถในการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์ตามความคาดหวัง (เสริมศรี ไชยสร, 2528, หน้า 262) นอกจากนั้นยังควรคำนึงถึงการเลือกยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Selection of Teaching-Learning Strategies) โดยพิจารณาถึงจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2537, หน้า 28) รวมไปถึงการเลือกวิธีการสอนและวัสดุสื่อการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะตามจุดประสงค์ที่ต้องการ (เสริมศรี ไชยสร, 2539, หน้า 147 และ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 22) สำหรับขั้นตอนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงนั้น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 198) ได้กล่าวว่า เป็นการตัดสินใจหลังจากได้ทดลองปรับหลักสูตร และได้ฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสู่กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลาย ๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในโรงเรียน นอกจากนั้นยังต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อเสริมให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ระบบการประเมินหลักสูตร

Taba (1962, p. 199) ได้กำหนดให้การประเมินหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบหลักสูตรซึ่งเป็นการค้นหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ ในขณะที่ บันลือ พลฤษะวัน (2534, หน้า 98), วิชัย ดิสสระ (2535, หน้า 114) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินหลักสูตร คือ ขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่าการปฏิบัติจริงนั้นได้ผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือเป็นการตรวจสอบว่าการสอนบรรลุเป้าหมายตามแนวที่กำหนดไว้หรือไม่

การประเมินหลักสูตร วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 25-26) ได้เสนอกระบวนการไว้ดังนี้คือ

1. การวางแผนการประเมินหลักสูตร เป็นการกำหนดว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินย่อย ๆ แต่ละระบบ เช่น ระบบการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน หรือจะประเมินหลักสูตรทั้งระบบ เมื่อตัดสินใจว่าจะทำการประเมินหลักสูตรในส่วนใดแล้วจะทำให้กำหนดแผนการเก็บข้อมูลได้ถูกต้องเพราะการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรนั้น บางส่วนขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเรื่องเวลา ถ้าไม่มีการวางแผนที่ชัดเจนไว้ จะทำให้การเก็บข้อมูลลำบาก เพราะเวลาและข้อมูลเหล่านั้นได้ผ่านไปแล้ว
2. การเก็บข้อมูลได้แก่ การรวบรวมข้อมูล การจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ควรจะได้กำหนดว่ามีข้อมูลอะไรบ้างที่สำคัญในการช่วยตัดสินใจการจัดทำระบบข้อมูลจะช่วยจำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และสังเคราะห์ข้อมูลได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
4. การรายงานข้อมูล ซึ่งมีการจัดทำรายงานและการเสนอข้อมูล เพื่อพิจารณาประกอบการตัดสินใจว่า หลักสูตรนี้มีคุณค่าตรงตามวัตถุประสงค์ หรือว่าจะต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใดของระบบหลักสูตร

โดยสรุปแล้วการประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการตรวจสอบประสิทธิภาพการเรียนการสอนเพื่อตัดสินใจว่านักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด อย่างไรก็ตามการพัฒนาหลักสูตรนั้นไม่ว่าจะใช้รูปแบบหรือขั้นตอนใด ๆ ก็ตามสิ่งที่จะได้ก็คือ องค์ประกอบของหลักสูตรได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล